

N:o 33.

Ank. till Riksd. kansli den 15 April 1904, kl. 4 e. m.

Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5 i anledning af väckt motion n:o 107 af herr A. Hedin, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning i fråga om fördelningen af uppbördsprovision vid Göteborgs postkontor m. m.

Till behandling af utskottet har hänvisats följande motion af herr A. Hedin:

»Sedan en lång följd af år har vid Göteborgs postkontor fördelningen genom postdirektören af uppbördsprovision varit felaktig. Detta förhållande och hvad därmed står i sammanhang är besynnerligt och bedröfligt.

Att en af dem, som deltagit i utarbetande af bestämmelserna för delningen, ej förstått dem, är underligt.

Att han, sedan upptäckten af *misstaget*, det under så många år fortsatta misstaget, skett, förklarar, att deras svårfattlighet alltjämt varit erkänd, är ännu underligare; ty om så var, hvarför har han då ej begärt vederbörlig förklaring eller rättelse af den obegripliga texten?

Underligt är det vidare, att tillämpningen genom postdirektören eller, på hans ansvar, genom andra alltid utfallit till hans förmån. En

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 32 Häft. (N:o 33.) 1

så obruten konsekvens vittnar sannerligen ej om, att man fann bestämmelserna svårtydda — förr, än en anmärkning kom från postrevisionen.

Denna, gällande ett år, föranledde återbetalning, jag tror för två år, från den, som fått för mycket, till dem, som fått för litet.

Men alla de många — hur många vet jag ej — föregående åren? Generalpoststyrelsen påstår tyvärr, att den felaktige ämbetsmannen visade sig villig att ersätta *allt* hvad andra postmän genom hans förvällande förlorat. Jag säger: *tyvärr* påstår styrelsen, ty jag finner påståendet beklagligt. Det är nämligen så stridande mot verkliga förhållandet, som öfver hufvud en oriktig uppgift kan vara. Och om poststyrelsen icke vet det, så beror det af ett energiskt beslut att icke taga fullständig kännedom om de förhållanden, som det var dess ovillkorliga plikt att utreda. Om styrelsen hade *velat* lägga de verkliga förhållandena i dagen, så skulle den utan svårighet hafva erfarit:

att den genom en revisionsanmärkning framtvingna återbetalningen för ett par år *icke* föranledde någon åtgärd af postdirektören till rättelse beträffande de många föregående åren,

att en händelse, som tydligt utmärkte, att hans afsikt icke var sådan, som styrelsen uppgifvit, ej kunde lämna något tvifvel hos de förorättade därom, att ingen af dem hade vidare rättelse och upprättelse att vänta,

att den antydda episoden hade föregått och var anledningen till den anmälan om förhållandet, daterad den 15 juni 1902, ställd till chefen för civildepartementet, som af mig inlämnades till nämnda departement, hvarefter ingen möjlighet fanns att få saken sänkt i denna Glömskans flod, som — tillhörande den politiska geografin — naturligtvis är ett sommar och vinter lika opålitligt vatten. Först därefter ha återbetalningar för 1898—93 funnits oundvikliga. Så länge försök göras att vränga sakförhållandena till sin motsats, skall jag belysa dem, och jag skall, om så behöfs, ej tveka att låta min kritik få annan adress, om ett vädjande till styrelsens plikt känsla och sanningskärlek finnes vara — med en lika vanskaplig som osvensk postterm — »obeställbart».

Om åtal hade ägt rum, då skulle de postmän, som nu ej våga tala, hafva känt sig trygga — någorlunda trygga vid besvarande af domstolens frågor. Därför tviflade jag ej, att styrelsen och den anspråksfulle, trotsige felande skulle sky den vägen. Men detta skall ej få hindra fortsättning af belysningsarbetet.

Ännu en omständighet skall jag redan nu beröra. Poststyrelsen, som finner det i sin ordning, *lika väl* att den *väl* aflönade får behålla åtminstone en del af hvad han uppburit för mycket, och att de *svagt*

*af*lönade få definitivt mista hvad de hittills fått för litet, har ej fullföljt sin undersökning så långt tillbaka, att man fått veta, när misstaget började utöfvas. Det säges, att den anser sig i den dristigaste af begreppsförväxlingar hafva gjort en uppfinning, nämligen en hittills för lärd och lekt lika okänd — »preskription». Att denna uppfinning ej kan med fördel användas, torde redan nu vara klart.

Jag anhåller, att Riksdagen behagade hos Kungl. Maj:t anhålla dels om undersökning, hur länge ofvan nämnda felaktigheter ägt rum, dels om åtgärd för återbetalning till de förorättade af allt hvad de genom dessa felaktigheter förlorat.»

Sedan denna motion afgifvits, har Kungl. Maj:t genom utslag af den 19 sistlidne februari anbefallt justitiekanslern »att mot postdirektören Broberg i laga ordning anhängiggöra åtal med yrkande om ansvar för hvad Broberg beträffande fördelningen af uppbörds- och frimärkesprovisionen vid Göteborgs postkontor låtit komma sig till last».

Då i Kungl. Maj:ts utslag föreligger en utförlig utredning af frågan, har utskottet funnit lämpligt att här i sin helhet återgifva detsamma:

Afskrift.

»Oscar etc. Vår ynnest etc. Genom nådigt bref den 23 mars 1877 angående förändrade grunder för fördelningen af den postanstalterna tillkommande uppbörds- och frimärksprovision hafve WI förklarar, att den provision, som belöpte för såväl kontant redovisade postafgifter som försålda frimärken, skulle från och med 1877 års ingång vid de postkontor och de postexpeditioner, där mer än en tjänsteman med lön å stat funnes anställd, äfvensom vid postinspektionskontoren, hvad beträffade den därstädes tjänstgörande personal med lön eller arvode å stat, i allmänhet fördelas sålunda, att en fjärdedel däraf tillkomme kontorschefen ensam samt återstående tre fjärdedelar denne och vederbörande å stat uppförde biträdande tjänstemän gemensamt i mån af beloppet af dem hvardera tillkommande ordinarie lön eller arvode, att — hvad särskildt anginge den uppbörds- och frimärksprovision, som belöpte för Stockholms postkontors tidnings-, paket- och brefbärare-

expeditioner samt därvarande filialpostkontor å Norrmalm, Södermalm, Ladugårdslandet och Kungsholmen — vid bestämmandet af de vederbörande afdelningsföreståndare och kontorschefer tillkommande andelar skulle iakttagas, att af den fjärdedel utaf den för dessa afdelningar belöpande provision, som från delningen mellan samtliga kontorstjänstemännen undantoges, $\frac{3}{4}$ eller af provisionsbeloppet i dess helhet $\frac{3}{16}$ skulle tilldelas vederbörande afdelningsföreståndare och återstående $\frac{1}{4}$ eller af hela provisionsbeloppet $\frac{1}{16}$ tillfalla kontorschefen, med iakttagande därjämte, hvad filialpostkontoren anginge, att, där icke någon af de vid dylika kontor anställde tjänstemän vore å stat uppförd, samtliga dessa tjänstemän skulle af provisionen njuta enahanda andel, som om befattningarna vore å stat uppförda, *samt att i öfverensstämmelse härmed äfven borde förfaras med den provision, som belöpte för Göteborgs postkontors paket- och brefbärareexpeditioner.*

Vidare hafve WI, som genom nådigt bref den 26 augusti 1884 bemyndigat Eder att draga försorg därom, att ett filialpostkontor blefve inrättadt i Göteborg å lämplig plats, genom nådigt bref den 27 mars 1885 förklarar, att beträffande fördelningen af den uppbörds- och frimärksprovision, som komme att belöpa för det nya filialpostkontoret i Göteborg, skulle förfaras i öfverensstämmelse med hvad i nådiga brefvet den 23 mars 1877 blifvit stadgadt i afseende å den provision, som belöpte för filialpostkontoren i Stockholm.

Uti en till statsrådet och chefen för vårt civildepartement ställd skrift af den 15 juni 1902 har ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Sven Adolf Hedin — med uppgifvet särskildt föranledande däraf att postdirektören i Göteborg Frans Broberg inlämnat ansökan om afsked — anført, bland annat, att under en lång följd af år underordnade tjänstemän vid Göteborgs postkontor fått mindre andel i den postanstalterna tillkommande uppbörds- och frimärksprovisionen än dem vore tillförsäkrad men postdirektören och filialpostkontorsföreståndarne mera, samt på grund häraf och då fullständig utredning därom ej kunde ske, med mindre än att åtal väcktes, samt det vid sådant förhållande vore af största vikt, att afsked ej beviljades Broberg förrän omförmälda angelägenhet blifvit fullt upplyst och de ersättningsbelopp, som kunde komma i fråga, erlagts, gjort framställning om vidtagande af den åtgärd, hvarförutan verklig rättelse i anförda förhållandet ej kunde vara att vänta.

Uti med anledning häraf den 29 september 1903 afgifvet yttrande hafven I, efter att i ärendet hafva hört postdirektören Broberg, anført, land anna t:

Med början af tredje kvartalet år 1877 inträdde Broberg i utöfning af postdirektörstjänsten i Göteborg.

De grunder för fördelning af den postanstalterna i riket tillkommande uppbörds- och frimärksprovision, hvilka vid nämnda tid gällde och allt intill utgången af år 1902 gällt, innefattades i omförmälda nådiga bref den 23 mars 1877. Genom nådiga brefvet den 27 mars 1885 meddelades särskilda föreskrifter angående fördelning af den för det då nya filialpostkontoret i Göteborg belöpande provision, hvilka föreskrifter äfven tillämpats beträffande sedermera inrättade filialpostkontor i Göteborg.

Därest nyssberörda nådiga bestämmelser rätt tillämpats, hade provisionen vid Göteborgs postkontor (sedan underlydande poststationsföreståndares provision och enskilda frimärksköpares rabatt frånräknats) bort delas i två delar, afsedda den ena att tillfalla föreståndarne (postdirektören inberäknad) och den andra att fördelas mellan kontorets samtliga provisionsberättigade tjänstemän. Man hade bort uträkna, i förhållande till hvarje expeditions respektive filialpostkontors uppbörd, huru mycket af totala bruttoprovisionen (d. v. s. provisionen utan afdrag af poststationsföreståndarnes provision och enskilde frimärksköpares rabatt), som intjänats af hvar och en utaf expeditionerna respektive filialpostkontoren. Från postdirektörsexpeditionen (inklusive hufvudpostkontorets afdelningar för afgående och ankommande brefposter och tidningsexpeditionen, hvilkas föreståndare icke ägt rätt till föreståndareandel) intjänata provision hade bort dragas enskilde frimärksköpares därifrån erhållna rabatt äfvensom under lydande poststationsföreståndares provision, och från den å hufvudpostkontorets paketexpedition, brefbärareexpedition, respektive filialpostkontoren intjänata provisionen hade bort dragas den rabatt, som å en hvar af dessa lämnats till enskilda frimärksköpare. Från den sålunda återstående, på de särskilda expeditionerna respektive filialpostkontoren belöpande provisionen hade bort dragas $\frac{1}{4}$ såsom föreståndareandel. De öfriga $\frac{3}{4}$ hade bort gå till fördelning mellan samtliga vid Göteborgs postkontor provisionsberättigade tjänstemän. Nyssnämnda $\frac{1}{4}$ (föreståndareandelen) hade bort disponeras så, att hela $\frac{1}{4}$ från postdirektörsexpeditionen (inklusive hufvudpostkontorets afdelningar för afgående och ankommande brefposter och tidningsexpeditionen) och $\frac{1}{4}$ af $\frac{1}{4}$ från hufvudpostkontorets paketexpedition, brefbärareexpedition, respektive filialpostkontoren kommit på postdirektörens lott och $\frac{3}{4}$ af $\frac{1}{4}$ från hufvudpostkontorets paketexpedition, brefbärareexpedition respektive filialpostkontoren kommit på dessas vederbörande föreståndares lott.

De $\frac{3}{4}$ af behållna provisionen, hvilka skolat gå till allmän fördelning, hade bort fördelas i förhållande till hvar och en vid hufvudpostkontoret och filialpostkontoren tjänstgörande provisionsberättigad tjänstemans aflöning eller arvode.

Om t. ex. nettobeloppet af uppbördsprovisionen vid Göteborgs hufvudpostkontors paketexpedition, respektive brefbärareexpedition, respektive någotdera af Göteborgs filialpostkontor under en viss tidrymd uppgått till 400 kronor, skulle $\frac{1}{4}$ däraf eller 100 kronor utgöra föreståndareandel och $\frac{3}{4}$ eller 300 kronor gå till allmän fördelning mellan samtliga provisionsberättigade tjänstemän vid Göteborgs postkontor, dem inberäknade, som fått del af föreståndareandel. Af föreståndareandelen skulle $\frac{1}{4}$ eller 25 kronor komma på postdirektörens och $\frac{3}{4}$ eller 75 kronor på expeditionens respektive filialpostkontorets föreständares lott.

Rörande provisionsfördelningen vid Göteborgs postkontor hade vederbörande redogörare för hvarje redovisningsperiod upprättat en särskild kvittenslista, som med postkontorets postmedelsräkenskap på sin tid inkommit till Eder, där sådana listor nu funnes förvarade för hela Brobergs tjänstetid i Göteborg. I haden hittills låtit de af dessa listor, som afsåge åren 1893—1901 undergå särskild granskning, hvarvid mot dem anmärkts åtskilliga felaktigheter, af hvilka dock en del vore mera tillfälliga och utan större inverkan på fördelningens resultat. De hufvudsakliga felaktigheterna härledde sig synbarligen från en oriktig uppfattning af innehållet och tillämpningen af ofvan omnämnda bestämmelser i nådiga brefven den 23 mars 1877 och den 27 mars 1885; och, vid efterseende äfven uti de äldre kvittenslistorna, hade sistberörda felaktigheter synts vara genomgående uti alla under Brobergs tjänstetid vid Göteborgs postkontor före oktober månad 1901 därstädes upprättade listor af ifrågavarande slag, vare sig dessa listor upprättats af Broberg själf eller, under tider då han åtnjutit ledighet, af hans vikarier.

Mot det tillämpade fördelningssättet hade särskildt anmärkts, att vid uträkningen af huru mycket af provisionen belöpt på hvarje afdelning eller filialpostkontor, icke lagts till grund nämnda afdelnings eller filialpostkontors uppbörd i förhållande till Göteborgs postkontors hela uppbörd, utan hade provisionen i stället beräknats efter vissa procent-satser å den frankoteckens uppbörd som redovisats från hvarje afdelning eller filialpostkontor. Af provisionen vid de afdelningar, där föreståndarne ägt rätt till föreståndareandel (dock äfven vid tidningsexpeditionen, hvars föreståndare icke ägt rätt till dylik andel, men däremot icke alltid vid brefbärareexpeditionen, hvars föreståndare däremot haft sådan rätt) samt vid filialpostkontoren, hade postdirektören tilldelats

$\frac{1}{16}$ (d. v. s. $\frac{1}{4}$ af den $\frac{1}{4}$, som beräknats utgöra föreståndareandelen) samt vederbörande föreståndare gifvits de öfriga $\frac{3}{16}$ (d. v. s. $\frac{3}{4}$ af föreståndareandelen). Sedan summan af dessa postdirektörens och föreståndarnes föreståndareandelar dragits från kontorets totala nettoprovision, hade postdirektören af resten tilldelats $\frac{1}{4}$ såsom ytterligare föreståndareandel. Återstoden hade gått till den allmänna fördelningen, i hvilken äfven postdirektören tagit lott.

Med tillämpning af nyssnämnda vid Göteborgs postkontor följda praxis, hade af ofvannämnda såsom exempel angifna nettoprovisionsbelopp å 400 kronor vid hufvudpostkontorets paketexpedition respektive brefbärareexpedition respektive någotdera af Göteborgs filialpostkontor $\frac{1}{16}$ eller 25 kronor utgått såsom föreståndareandel till postdirektören och $\frac{3}{16}$ eller 75 kronor utgjort föreståndareandel till expeditionens, respektive filialpostkontorets föreståndare samt återstående 300 kronor sålunda fördelats, att $\frac{1}{4}$ däraf eller 75 kronor utgått såsom ytterligare föreståndareandel till postdirektören och återstående $\frac{3}{4}$ eller 225 kronor gått till den allmänna fördelningen. D. v. s. uträknadt på annat sätt men med samma resultat, $\frac{1}{4}$ af 400 kronor eller 100 kronor utgått såsom föreståndareandel till postdirektören, $\frac{1}{4}$ af återstående 300 kronor eller 75 kronor utgått såsom föreståndareandel till expeditionens respektive filialpostkontorets föreståndare samt resten eller 225 kronor gått till den allmänna fördelningen.

Sedan WI genom nådigt bref den 8 februari 1901, bland annat, stadgat, att till de postförvaltare, kontrollörer och postexpeditörer, hvilka före 1901 års ingång innehaft sina tjänster och hvilkas inkomst af uppbörds- och frimärksprovision minskats, i följd däraf att med eller efter 1900 års ingång vid postkontor, där sådan tjänsteman vore tjänstgörande, ökad antal ordinarie tjänstemän anställets, skulle, därest ökningen af den ordinarie personalen vid postkontoret stått i sammanhang med tillkomsten från 1900 års ingång af nya postexpeditörsbefattningar vid postverket enligt 1899 års riksdagsbeslut, för hvarje år från och med år 1900 tills vidare utgå godtgörelse för omförmälda minskning, motsvarande för hvarje tjänsteman skillnaden mellan det belopp, hvartill honom tillkommande uppbörds- och frimärksprovision under året uppgått, och det belopp, han i sådant hänseende under år 1899 uppburit, hade postrevisionen, efter granskning af Göteborgs postkontors postmedelsräkning för mars månad 1901, uti ett den 15 juli 1901 till Eder inkommet anmärkningsmemorial anmält, att, såsom godtgörelse för år 1900 till vissa postexpeditörer för minskning af provision, i följd däraf att från 1900 års början nya postexpeditörsbefatt-

ningar tillkommit, i postmedelsräkningen afförts ett belopp såsom utgörande skillnad mellan 1899 års högre och 1900 års lägre provisionsandelar, ehuru, på sätt uti en anmärkningsakten vidfogad uträkning visades, provisionsandelarna för år 1900, rätteligen beräknade, öfverstege de af postexpeditörerna för år 1899 uppburna. Som i följd däraf någon godtgörelse af postmedel icke bort utbetalas till ifrågavarande tjänstemän, yrkade postrevisionen, att redogöraren, postdirektören Broberg, måtte förpliktas att till hufvudpostkassan såsom anmärkningsmedel inleverera det i postmedelsräkningen felaktigt afförda beloppet i fråga. Efter erhållen del af postrevisionens nyssnämnda memorial, inlevererade Broberg, som lämnade anmärkningen obestridd, anmärkningsbeloppet till hufvudpostkassan, hvarefter I den 2 april 1902 fastställde anmärkningen såsom rätteligen grundad.

Dessförinnan hade dock Broberg, i följd af anmärkningen och med ledning af den vid anmärkningsakten fogade uträkningen för år 1900, upprättat kvittenslistan för augusti månad 1901 efter annan grund än den förut använda. Sedan en vid Göteborgs postkontor anställd tjänsteman hos kamreraren i Edert ämbetsverk anhållit om upplysning, huruvida provisionen vore rätt fördelad uti sistnämnda kvittenslista, blef samma fördelning af postrevisionen på anmodan undersökt, hvarvid befanns, att densamma icke var fullt riktig. Fördenskull aflät postrevisionen den 27 september 1901 till postdirektören Broberg en skrifvelse, däri hans uppmärksamhet fästades å förhållandet och hvarmed öfverlämnades en utredning, huruledes provisionsfördelningen för därför utgångne augusti månad rätteligen bort verkställas. Alla af Broberg för tiden från och med oktober månad 1901 upprättade kvittenslistor af nu ifrågavarande slag hade befunnits riktiga.

Sedan, efter erhållen del af Hedins ofvan omförmälda skrift, Broberg yttrat sin afsikt att ersätta dem, som förlorat på den felaktiga provisionsfördelningen, hade uppå Edert föranstaltande verkställts utredningar för hvarje år under tre särskilda treårsperioder, nämligen åren 1899—1901, 1896—1898 och 1893—1895. Allt efter som utredningen för en hvar af dessa treårsperioder hunnit blifva färdig, hade densamma för granskning delgifvits samtliga vederbörande tjänstemän vid Göteborgs postkontor, hvarefter och då utredningarne lämnats utan anmärkning, Broberg utbetalat alla de särskilda belopp, som i följd af ifrågavarande felaktigheter kommit postdirektören för mycket och vissa underlydande tjänstemän för litet till godo under nämnda nio år med sammanlagdt 9,880 kronor 16 öre. Utbetalningen på grund af den senast fullbordade utredningen, som afslutats under år 1903, hade verk-

ställt under september månad sistnämnda år. Samma felaktiga beräkningssätt hade också verkat därhän, att vissa postdirektören underlydande tjänstemän under nämnda nio år tilldelats såsom provision sammanlagdt 2,200 kronor 86 öre mera än vederbort.

Såsom förut omförmålt, hade postdirektören Broberg fullgjort sin ersättningsskyldighet i saken i all den mån som utredningar hittills verkställt. Också vore han numera icke skyldig något belopp af uppboråsprovision, som felaktigt fördelats efter 1892 års utgång.

Sedan jämväl justitiekanslern sig yttrat, hafve VI nu låtit detta ärende oss föredragas och därvid funnit godt anbefalla justitiekanslern att mot postdirektören Broberg i laga ordning anhängiggöra åtal med yrkande om ansvar för hvad Broberg beträffande fördelningen af uppborås- och frimärksprovisionen vid Göteborgs postkontor låtit komma sig till last;

ägaende I att, i händelse någon vederbörande, som i följd af tjänstgöring vid Göteborgs postkontor under tiden från och med juli månad 1877 till och med utgången af år 1892 varit till andel i den vid postkontoret utgående uppborås- och frimärksprovision berättigad, framställer begäran hos Eder om utredning rörande belopp af honom sålunda tillkommande provisionsandel, låta verkställa den utredning, som erfordras för utrönande af hvad honom i berörda hänseende rätteligen bort tillkomma, samt därom meddela vederbörande besked. Hvilket Eder till kännedom och efterrättelse, i hvad på Eder beror, härigenom i nåder meddelas. De med Edert yttrande öfverlämnade handlingar varda härmed återställda. Stockholms slott den 19 februari 1904.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigaste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF.

Hjalmar Westring.

Till generalpoststyrelsen, angående verkställande af utredning rörande fördelningen under viss tid af uppborås- och frimärksprovisionen vid Göteborgs postkontor.

Vidimeras

Ex officio
Carl Olof Aulin.

Den ofvan återgifna redogörelsen synes utskottet gifva anledning till en anmärkning af allmän art. Den här omtalade, under en lång tid fortgående felräkningen har tydligen möjliggjorts däraf, att ingen kontroll från generalpoststyrelsens sida utöfvas öfver, hur vederbörande provisionsfördelare tolka och tillämpa de af styrelsen utfärdade instruktionerna. Endast så till vida utöfvas kontroll, att det tillses, att *staten* ej förlorar på hvad den i inkomster tillkommer. Men huruvida tjänstemännen, som i provision hafva en del af sina årliga inkomster, få hvad dem tillhör, anses ligga utom postförvaltningens uppgift att öfvervaka. Däröfver få tjänstemännen själfva utöfva kontroll. Detta är dock för dem ofta ganska svårt eller till och med omöjligt. Och det här förevarande fallet visar allt för påtagligt, att förhållanden kunna tillkomma som göra, att tjänstemännen blifva i saknad af den löneinkomst, som rätteligen tillkommer dem.

Vid statens järnvägar utöfvas genom milkontoret en fullständig kontroll öfver den vid statsjärnvägarne utgående provisionen, och sammalunda torde äfven en kontroll vara af nöden inom postverket, så länge en del af tjänstemännens löneförmåner grunda sig på uppbörds- och frimärksprovision.

Då emellertid ärendet numera öfverlämnats till rättslig pröfning och då undersökningen kommer att sträcka sig äfven till tiden före 1893 i den mån anmälningar därom ingå, får utskottet föreslå,

att herr Hedins förevarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 april 1904.

På utskottets vägnar:

HENRIK HEDLUND.